

ČIA KELIO PRADŽIA

2019 m. vasario 15 d. Nr. 4

Jie garsina Ukmergės kraštą

Sukanka 15 metų, kai 2004 m. vasario 15 d. Vilniuje mirė Pranas Sližys (gimė 1915 m. gruodžio 16 d. Traupyje, Anykščių rajone), vargonininkas, choro dirigentas, pedagogas, kompozitorius, 1939–1945 m. mokytojas Ukmergės mokytojų seminarijoje ir gimnazijoje, vadovavo moksleivių chorams, buvo Šv. Petro ir Povilo bažnyčios vargonininkas.

Sukanka 15 metų, kai 2004 m. vasario 15 d. Kaune mirė Eduardas Keleras, gydytojas radiologas, biomedicinos mokslų daktaras. Gimė 1922 m. lapkričio 20 d. Šaukavoje.

Sukanka 95 metai, kai 1924 m. vasario 16 d. Ukmergėje gimė Aldona Vederaitė, Lietuvos kino ir teatro aktorė, televizijos režisierė, tremtinė, lietuvių kalbos puoselėtoja. Už kūrybinius nuopelnus apdovanota Vytauto Didžiojo ordino Riterio kryžiumi. Mirė 2012 m. birželio 20 d. Palaidota Vilniuje, Rasų kapinėse.

Sukanka 90 metų, kai 1929 m. vasario 16 d. Miškinių kaime, Taujėnų valsčiuje, gimė Mykolas Dirsė, dailininkas, skulptorius, buvęs partizaninio pasipriešinimo dalyvis ir politinis kalnys. Mirė 2008 m. Panevėžyje.

Sukanka 75 metai, kai 1944 m. vasario 20 d. Siesikuose gimė Bronius Bradauskas, ekonomistas, Lietuvos politinis veikėjas, buvęs Seimo narys, Lietuvos socialdemokratų partijos frakcijos narys.

Sukanka 65 metai, kai 1954 m. vasario 20 d. Kelmų kaime, Veprių apylinkėje, gimė Albinas Pavasaris, mokytojas, poetas. Išleido eilėraščių knygą „Praradimų turtas“ (2000). Kūryba spausdinama almanachuose, poezijos rinktinėse, spaudoje.

Sukanka 90 metų, kai 1929 m. vasario 23 d. Ukmergėje gimė Lijolė Marija Židonytė, pedagogė, dailininkė. 1944 m. su tėvais pasitraukė į Vokietiją. 1949 m. persikėlė į JAV. Dėstė dailę įvairiose Amerikos mokyklose. Su tapybos ir grafikos kūrinių dalyvavo parodose. Mirė 1999 m. liepos 24 d. Niu Hevene, JAV.

Sukanka 30 metų, kai 1989 m. vasario 27 d. Kretingoje mirė Jonas Pauliukonis, kūno kultūros mokytojas, krepšinio treneris. Gimė 1931 m. rugsėjo 4 d. Neprausių kaime, Taujėnų valsčiuje, Ukmergės apskrityje.

Ukmergės rajono savivaldybės Vlodo Šlaito viešosios bibliotekos inf.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS



Prezidento dvare – atgimusi tarpukario dvasia

Neseniai televizijos žiūrovams buvo parodytos iš Ukmergės krašto kilusio pirmojo Lietuvos Prezidento Antano Smetonos (1874 08 10 – 1944 01 09) gimtosios vietos. Su jomis susipažinti pakvietė „LRT plus“ televizijos laida „Stop juosta“.

Laidos kūrybinė grupė nusprendė pakeliauti ne vien po Užugirį. Aplankyta Šv. Antano Paduviečio bažnyčia Lėno kaime, kitos vietos. Kelionėje dalyvavo architektūros istorikė Jolita Kančienė, landšafto architektė Jolita Paužuolienė, Vytauto Didžiojo universiteto istorikas doc. dr. Kastytis Antanaitis, muziejininkė Odeta Lukošūnaitė, mokiūsis Antano Smetonos mokykloje, bei Prezidentą dar prisimenanti lėniškė Antanina Dirsienė.

Laidos kūrėjai pasakojo istoriją, kaip Užulėnio žemėse atsirado Užugirio dvaras, Prezidento A. Smetonos vadintas Užugirio kiemu. Tai, teigiama, – pirmasis ir paskutinis Prezidento dvaras, kuriuo mėgautis jam teko neilgai.

1934-aisiais antrą kartą prezidentaujančiam A. Smetonai sukako šešiasdešimt. Tautininkų sąjunga ėmėsi iniciatyvos surinkti pinigų ir padovanoti Prezidentui dvarą. „Pagrindinį fondą sudarė tautininkų lėšos. Tautininkai, tuo metu buvę vyriausybėje, buvo galingiausi verslininkai, pramonininkai. Taigi, jų indėlis dovanojant dvarą buvo didžiausias“, – teigia architektūros istorikė J. Kančienė.

Žemė buvo nupirkta gimtajame A. Smetonos kaime Užulėnyje. Tai buvo senas iš kunigaikščio Konstantino Radvilos nupirktas Lėno palivarkas su keletu išlikusių senų begriūvančių pastatų. Šiame palivarke baudžiamą kažkada ėjo A. Smetonos tėvai. Projektuoti dvarą patikėta to meto aukštuomenės architektui Feliksui Vizbarui.

Žemė buvo dovanota, o pačius rūmus Prezidentui teko statyti ir iš asmeninių lėšų. „Pinigų nuolat trūko, F. Vizbaro projektuoto dvaro ir jo aplinkos vizija ne kartą kito. Smetona iš visų prezidentų buvo, ko gero, pats neturtingiausias 20 amžiuje“, – tikina istorikas K. Antanaitis.

Perdavęs prezidento regalijas Aleksandrui Stulginskiui A. Smetona vėl ėmėsi redaktoriaus ir rašytojo amato. Leisdamas tautininkų spaudą, vienu rašiniu užsitraukė valdžios rūstybę ir pateko į kalėjimą. „Tarpukario Lietuvoje buvo galima pasirinkti: arba sumoki baudą, arba atsėdi už tą paskirtą sumą areštiniėje. Tai Smetona trumpam ir buvo ten atsėdūręs už savo redaktoriaus darbą“, – pasakojo K. Antanaitis.

„Atvažiavusieji į dvarą pirmiausia susidurdavo su centriniu rožynu, kurį sovietmečiu pakeitė betoniais borteliais puoštas gėlynas. Tarpukariu visas dvaras buvo apsodintas rožėmis, – sako landšafto architektė J. Paužuolienė. – Smetonienė labai mėgo rožes.

Nukelta į 8 p.



Antanas Smetona Užulėnyje 1935 m.

„Stop juosta“ nuotr.



Prezidentą prisimena Lėno kaime gyvenanti Antanina Dirsienė.

Lietuvos nepriklausomybės kovos įamžintos pašto ženkle



2019 L. Kalinauskaitė

1918 metais vasario 16 dieną, atkūrus Lietuvos valstybę, dėl jos suvereniteto teko kovoti ginklu, tai tapo tikru iššūkiu: trūko ginklų, amunicijos, transporto priemonių, pinigų ir profesionalių karininkų, kurie galėtų apmokyti bei suvienyti iš visų Lietuvos kampelių šalies ginti suėjusius civilius. Kraštas buvo nualintas, o į jį taikėsi ne viena valstybė – Lenkija, Rusija ir Vokietija. Tačiau Lietuvos savanoriai laisvę apgynė, todėl šis Lietuvos nepriklausomybės kovų laikotarpis savo reikšme toks pat svarbus kaip ir Nepriklausomybės Akto paskelbimas. Šiai progai paminėti Lietuvos paštas išleidžia

20 tūkst. tiražo pašto ženklą, kurio nominalas – 0,81 Eur.

Savo veiksmus pradėję chaotiškai, Lietuvos savanoriai sugebėjo atremti bolševikų, bermontininkų ir Lenkijos karių puolimus, o po 1919 m. gegužės mėnesio sustiprėjusi ir koordinuota naujoji Lietuvos kariuomenė nuo gynybos ir partizaninio pobūdžio veiksmų perėjo prie planingų stambaus masto puolimo operacijų, kurių tikslas buvo galutinai išvyti Raudonosios armijos dalinius iš Lietuvos.

Proginį pašto ženklą spausdino Estijos spaustuvė „Vaba Maa“.

Per metus Lietuvos paštas išleisdžia 25–27 pašto ženklus.

Į programą įtrauktos garsios asmenybės

Nutarta papildyti rajono savivaldybės tarybos 2011 m. patvirtintą Ukmergės rajono istorinio ir kultūrinio paveldo objektų, žymių kraštiečių atminimo įamžinimo programą.

Skirsnis „Istorinio ir kultūrinio paveldo objektai“ papildytas punktu

Didžiosios Kovos apygardos partizanų parko memorialiniai objektai.

Skirsnis „Svarbūs istoriniai įvykiai“ papildytas punktu Saksų savanorių dalyvavimas ir pagalba išlaisvinant Ukmergę iš bolševikų okupacijos 1919 m. gegužės 3 d.

Nukelta į 8 p.

VASARIO 16 2019

dieną švėskime vieningai -
švėskime drauge
Ukmergėje

PRIE PAMINKLO „LITUANIA RESTITUTA“
08.30 val. Šiaurietiško ėjimo ir pėsčiųjų žygio „Pabaiskas - Ukmergė“ startas
ŠVČ TREJVBĖS BAŽNYČIOJE
10.00 val. Šv. Mišios

BĖGIMAS
12.00 val. **PABAISKE** respublikinio bėgimo „Pabaiskas - Ukmergė“ startas
12.00 val. **NUO MIŠKŲ URĖDIJOS** bėgimo startas moksleiviams
12.10 val. **PRIE PAMINKLO „LITUANIA RESTITUTA“** bėgimo startas vaikams iki 7 m.

PRIE PAMINKLO „LITUANIA RESTITUTA“
12.30 val. Vaikų bėgimo apdovanojimai
13.15 val. Bėgimo prizininkų apdovanojimas
14.00 val. Valstybinės vėliavos pakėlimas. Gėlių padėjimas

KULTŪROS CENTRE
15.00 val. Šventinis koncertas „Sudainuokime Lietuvą“

VLADO ŠLAITO VIEŠOJOJE BIBLIOTEKOJE
Dokumentų paroda „Prezidentas Antanas Smetona: „Kas nori šviesti kitiems, tas pats turi būti šviesus“

UKMERGĖS KRAŠTOTYROS MUZIEJUJE
Paroda „Paminklo Lituania Restituta atstatymo darbai“

100

Visi renginiai nemokami!

Atkelta iš 7 p.

Apačioje būdavo atvira terasa su lauko baldais, kur svečiai mėgdavo išgerti arbatos, kavos. O Smetonienė iš antro aukšto stebėdavo, kas vyksta jos ūkyje.“

Nors ūkis buvo didžiulis ir modernus, o Užugirio dvare specialiai Prezidentui buvo įvesta telefono linija, čia nebuvo vieno svarbaus XX amžiaus akcento – elektros.

Vienas dvare vykusias iškilmes gerai prisimena netoliese gyvenanti A. Dirsienė: „Prezidento vardadienio išvakarėse po egzaminų ėjome jį švęsti. Mums, vaikams, pamenu, dalindavo saldinius. Ant ežero paleido daug žvakučių – buvo labai gražu. Paskui ant rytojaus atėjo rusai, išbėgo Prezidentas – ir viskas...“

Sofija Smetonienė kasmet dvare praleisdavo, anot muziejininkų, kone pusmetį. Ukmergės kraštotyros muziejaus tinklalapyje rašoma, kad pats Prezidentas A. Smetona tik kelias vasaras spėjo pavasaroti Užugirio kieme.

1940 m., okupavus Lietuvą sovietams, Užugirio kiemo dvaras buvo nacionalizuotas, jo savininkas paskelbtas „liaudies priešu Nr. 1“. Po II pasaulinio karo 65 ha dvaro žemės ir ūkiniai pastatai atiteko tarybiniam ūkiui, o rūmuose buvo įkurdinta tuberkuloze sergančių vaikų sanatorija. 1954 m. dvaro centras priklausė čia įkurtai Užugirio narkologinei ligoninei, vėliau buvo Naujosios Vilnios psichoneurologinės ligoninės

narkologiniu skyriumi.

2008 m. dvaras perduotas Ukmergės rajono savivaldybei.

Minėtos laidos kūrėjai taip pat apžiūrėjo A. Smetonos gimtajam Užulėnio kaimui dovanotą mokyklą, virtusią muziejumi. Prezidentas mokyklai padovanojo dviejų hektarų sklypą. Naujojoje mokykloje mokėsi 100 vaikų. Čia buvo elektra, nuosava katilinė ir centrinis šildymas, karštas vanduo. Maža to, didžiuliam erdviame pusrūsyje buvo net aštuoni dušai, vėliau atsirado duonkepė krosnis ir valgykla.

Kasmet rugpjūtį Užugirio kieme, vadinamojoje prezidentinėje vasaros rezidencijoje, vyksta Smetonienės – šventė, skirta paminėti rugpjūčio 10-ąją gimusio A. Smetonos gimtadieniui. Pasak renginio organizatorių, ši valstybės galvos proga ir anksčiau būdavo pažymima. Ją, sako, visą laiką minėdavo tautininkai dvarvietėje, nors ir neremontuotoje. Vykdamo mišios.

Dabar per Smetonines galima susitikti šventiška pasipuošusių ponių ir ponų, skamba tarpukario muzika, šokami šokiai, renkama gražiausia Užugirio kiemo ponija. Dalyviai gali pasivaišinti šaltibarščiais, kuriuos labai mėgo A. Smetona.

Kalbama, kad jis taip pat labai mėgo kugelį, silkę, varškę, obu-

lių kompotą, žirnių košę. Ant A. Smetonos pusryčių stalo, teigia istorikai, būdavo sviesto, sūrio, dešros, kumpio, duonos, kavos, arbatos. Pusryčiaujant Prezidentas kartu su adjutantu skaitydavo spaudą ir aptardavo naujienas. Pietų sėsdavo kartu su žmona ir vaikais, pasikviesdavo prezidentūros karininkus, kartais – svečių. Pietums valgydavo karštus patiekalus. Amžininkai atsimena, kad dažniausiai Prezidento stalas būdavo kuklus.

Nemažai išlikę prisiminimų ir apie tai, ką mėgo prezidentienė. Tuometė spauda neretai spausdindavo karikatūrų, kuriose S. Smetonienė vaizduota kaip valdinga moteris, laikanti savo vyrą po padu. Yra žinoma, kad ji mėgo lošti, rūkė rusiškas cigaretes, atvirai išsakydavo savo nuomonę, mėtydavo kandžias replikas. Tačiau artimiaus pažinojusieji ją minėjo kaip šiltą ir atjaučiančią asmenybę, gerą pašnekovę, protingą moterį.

Iš tų laikų žmonės dar atsimena: dažnai iš savo dvaro į Lėno Šv. Antano Paduviečio bažnyčią A. Smetona atplaukdavo valtele, mat bažnyčia – anapus ežero. Kai važiuodavo keliu, visus sutiktus žmones sveikindavo. Prie bažnyčios žmones apkabindavo, pabučiuodavo, o vaikus palabindavo. Išėjęs iš bažnyčios neskubėdavo į Užulėnio dvarą, o kalbėdavosi su kaimo vyrais.

Prezidento dvare – atgimusi tarpukario dvasia



Tradicionis Užugirio dvare kasmet vykstančių Smetoninių akcentas – gražiausios ponios rinkimai. Vaidotės Šantarienės nuotr.

Prezidentui atvažiavus į kaimą vaikai stovėdavo šalia kelio ir jis jiems pro langą barstydavo saldinius. Sutinkant A. Smetoną būdavo statomi „bromai“ – išstos konstrukcijos, apipintos ažuolo vainikais. Šalies vadovo vizitai kaimo būdavo didelė šventė, žmonės jį labai mylėjo.

Anot šio krašto muziejininkų, A. Smetona mėgo gamtą, jodinėdavo po apylinkes, miškus. Vasarodamas dvare, lydimas apsaugos, popietėmis visada išjodavo į kaimą. Pamatęs, kad dirba ūkininkai, sustodavo, čiupdavo šakes ir darbuodavosi su kaimo žmonėmis. Jo apsaugininkai

irgi turėdavo dirbti.

Šiuos, 2019-uosius, metus LR Seimas paskelbė Lietuvos Tarybos pirmininko, Lietuvos valstybės Prezidento Antano Smetonos metais. Šiemet sukanka 100 metų, kai buvo priimta nauja Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatinų Dėsnų redakcija, kuria vadovaujantis ir buvo išrinktas pirmasis Lietuvos Prezidentas A. Smetona. Tokiu Seimo sprendimu pažymimas jo indėlis atkuriant valstybę ir pirmininkaujant Lietuvos Tarybai.

Parengė Vaidotė Šantarienė

Ukmergiškių fotografijos – Ukrainoje

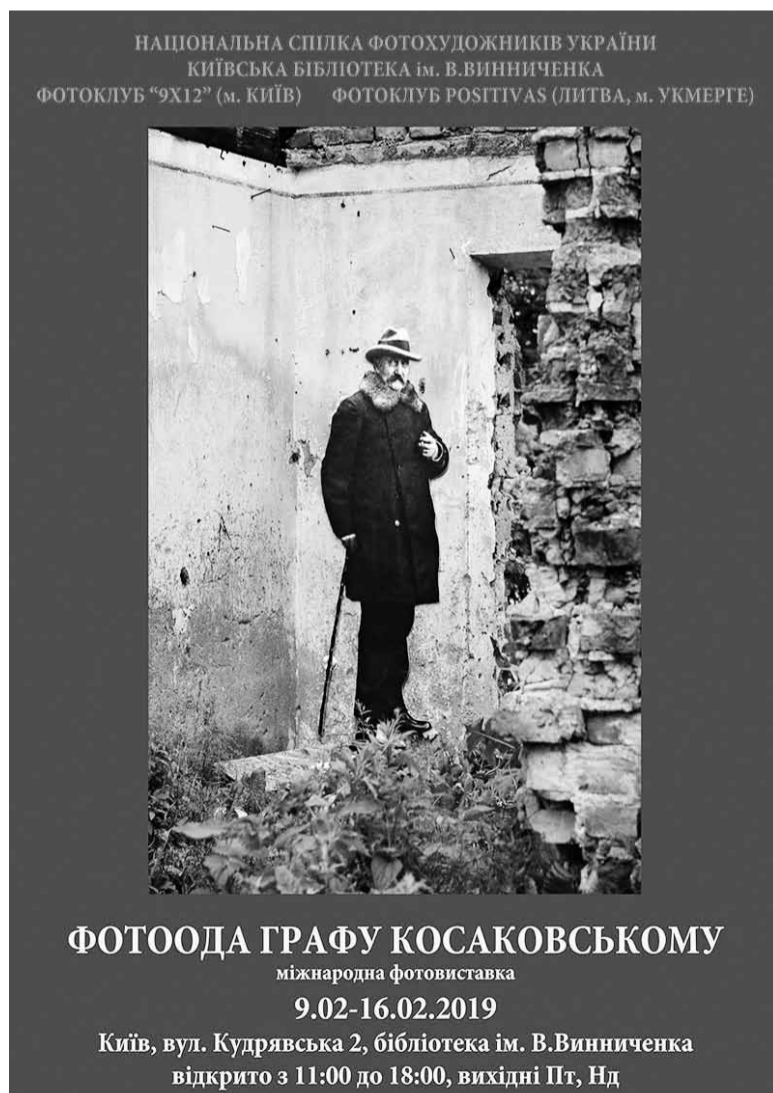
Šeštadienį Ukrainos sostinėje Kijeve atidaryta paroda, pavadinta „Fotodė grafiui Kosakovskui“. Šioje parodoje eksponuojamos ir ukmergiškių – naujųjų medijų meno klubo „Pozityvas“ narių – nuotraukos.

Apie tai papasakojo ir bičiulyste su kolegomis iš Ukrainos pasidžiaugė šio, jau kelerius metus Ukmergėje veikiančio, klubo vadovė Nijolė Paškauskienė.

„Pirmoji paroda vyko pernai rudenį taip pat Ukrainoje, Chmelnicio mieste. Joje buvo eksponuojami tik „Pozityvo“ narių darbai. Visą parodos vyksmą galėjome stebėti tiesiogiai internete“, – pasakojo ji.

O štai šį kartą – jau ir bendra su ukrainiečiais paroda. Anot N. Paškauskienės, šioje parodoje – fotografijos, sukurtos plenero dalyvių iš Lietuvos: Juliaus Petriko, Živilės Zabulytės, Igno Lukoševičiaus, Leonardos Šanteriovos, Vijolės Ivanauskienės, Guodos Strelčiūnaitės, Tauro Gūdmanto, Dainiaus Vyto.

Susitikimas su fotografais iš Ukrainos praėjusią vasarą vyko mūsų krašte. Tąsyk organizuotas jau antras toks fotografijų pleneras, kuriame sulaukta ukrainiečių fotoklubų. Tarptautinis pleneras „Fokuso taškas – Deltuva“ buvo skirtas grafo S. K. Kosakovskio 180-osioms gimimo metinėms paminėti. Dalyvavo fotografų iš Lenkijos, Ukrainos ir Lietuvos. Tuomet Ukmergės kultūros centre vyko bendra visų plenero



dalyvių darbų paroda.

Kosakovskių giminė glaudžiai susijusi su Ukmergės kraštu. Pabaisko seniūnijoje, Vaitkuškio kaime, esančio Vaitkuškio dvaro savininkai Kosakovskiai – garsi XVIII a. LDK didikų giminė, gavusi Šv. Romos, o vėliau – Prancūzijos ir ne kartą – Rusijos imperijos grafių titulus. Kosakovskiai davė Lietuvos valstybės, bažnyčios,

kultūros bei karybos istorijai ne vieną žymų asmenį.

Priešpaskutinis Vaitkuškio dvaro savininkas Stanislovas Kazimieras Kosakovskis garsėjo kaip heraldikos ir genealogijos specialistas, vienas pirmųjų Lietuvoje fotografų mėgėjų. Jo nuotraukomis, išlikusiomis iki šių dienų, naudojasi lietuvių kultūros tyrinėtojai.

UŽ inf.

Į programą įtrauktos garsios asmenybės

Atkelta iš 7 p.

Skirsnis „Žymų žmonės, susiję su Ukmergės rajonu“ papildytas dviem asmenybėmis.

Į jį įrašytas Alfonsas Morkūnas-Plienys (1908–1949). Jis 1941 m. Birželio sukilimo dalyvis, Vietinės rinktinės savanoris, Lietuvos partizanas, Didžiosios Kovos apygardos vadas.

Programoje pasirodo ligi šiol nebuvo įrašytas ir Lietuvos vals-

tybės kūrėjas, švietėjas, spaudos leidėjas, žurnalistas, publicistas, filosofas, Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona (1874–1944).

Šis sprendimas priimtas rajono savivaldybės tarybos posėdyje.

Skelbiama, kad papildžius programą bus įteisintas savivaldybės biudžeto lėšų panaudojimas jiems įamžinti, įrengiant naujas memorialines žymas, arba jau įrengtoms memorialinėms žymoms atnaujinti bei prižiūrėti.

UŽ inf.

Ukmergės bendruomenės, draugijos, organizacijos, bičiuliai ir prieteliai

**2019 m. kovo 5 d.
visa Ukmergė
švęs Užgavėnes**



Aikštėje prie kultūros centro vyks kulinarinio paveldo akcija „Užgavų pietūs“!

Prie šios akcijos kviečiame jungtis Ukmergės bendruomenės, draugijos, organizacijos pasididžiuoti savo ypatingo skonio blynais: dideliais kaip saulė, apvaliais kaip saulė, geltonais kaip saulė, karštais kaip saulė; kepti juos miesto centre ir dalintis su visais!

Vienai valandai atverkime „Užgavėnių blyninę“ ir pasilinksminime! Juk sotas žmogus – geras žmogus!

Norinčius kepti blynus

kviečiame registruotis iki vasario 15 d.

tel: 8 646 90332, 8 620 32332

ir el. paštu etno@kc.ukmerge.lt